

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально–науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра фінансів та економічної безпеки

07/03-369М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань і самостійного вивчення
навчальної дисципліни «Фінанси територіальних громад» для
здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за
освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа
та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості ННІ
економіки та менеджменту
Протокол № 1 від 3 вересня 2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до виконання практичних завдань і самостійного вивчення навчальної дисципліни «Фінанси територіальних громад» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Мельник Л. В, Мельник Л. М. – Рівне : НУВГП, 2025. – 29 с.

Укладачі: Мельник Л. В., д.е.н., професор кафедри фінансів та економічної безпеки; Мельник Л. М., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Відповідальний за випуск: Мельник Л. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та економічної безпеки.

Керівник групи забезпечення спеціальності:

Кондрацька Н. М., к.е.н., доцент кафедри фінансів та економічної безпеки.

Шифр попередньої версії МВ: 07-06-95М

© Л. В. Мельник, Л. М. Мельник, 2025

© НУВГП, 2025

1. ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ

1.1. Загальні рекомендації до вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системи знань про сутність та механізми функціонування фінансів територіальних громад.

Основними завданнями дисципліни є формування у здобувачів знань щодо економічної сутності і ролі фінансів територіальних громад у системі публічних фінансів держави; інструментів фінансового забезпечення територіальних громад; структури доходів і видатків місцевих бюджетів; ознайомлення студентів із законодавчо-нормативною базою, що регулює фінансову діяльність органів місцевого самоврядування; набуття практичних навичок аналітичного оцінювання фінансового стану територіальних громад та ефективності використання їх фінансових ресурсів; навичок управління фінансовими ресурсами місцевого самоврядування з урахуванням принципів фінансової децентралізації, сталого розвитку та ефективного використання бюджетних коштів.

Після вивчення даної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні отримати *компетентності*:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК11. Здатність спілкуватися з представниками інших професій груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем

(державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

СК 12. Здатність ідентифікувати проблемні аспекти та обґрунтовувати пріоритетні напрями покращення функціонування державних, корпоративних фінансів, фінансів домогосподарств, фінансової системи в цілому

У процесі викладання курсу передбачено формування таких *програмних результатів* навчання:

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПР12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.

ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

ПР24. Вміти визначати та обґрунтовувати шляхи вдосконалення механізму функціонування державних, корпоративних фінансів, фінансів домогосподарств, фінансових ринків та покращення фінансового стану суб'єктів господарювання.

ПР 25. Застосовувати сучасні методи управління для забезпечення ефективного функціонування економічних систем з дотриманням принципу неприпустимості корупції та недоброчесності.

ПР26. Вміти застосовувати інноваційні підходи у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку і управляти ними.

1.2. Навчально-методичні матеріали дисципліни

Основна література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456–VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Сидорович М. Я. Муніципальні фінанси : навч. посіб. Київ : НаУКМА, 2021. 68 с
3. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси : навчальний посібник. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.
4. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навч. посіб./ Ситник Н. С., Стасишин А. В., Західна О. Р. та ін.; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

Допоміжна література:

5. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С.,

Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади : навч. посіб. Київ. 2017. 119 с.

6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21.05.1997 / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1997. № 24. 170 с.

7. Мельник Л.М., Дума В.Л. Формування бюджетного потенціалу місцевих фінансів : монографія. Київ : Кондор, 2019. 216 с.

8. Мельник Л. М., Ляхович О. О., Ширко Б. Інструменти підвищення фінансової стійкості місцевих бюджетів в контексті сталого розвитку. *Вісник НУБГП. Економічні науки*. 2025 № 2. URL: <https://surli.cc/vgyuwj>

9. Мельник Л. М. Осадча О. О., Дума В. Л. Податковий потенціал місцевих бюджетів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2025. № 7. URL: <https://surli.cc/ltclig>

10. Мельник Л. М., Кондрацька Н. М., Ляхович О. О. Військові облигації як інструмент фінансування бюджету в умовах воєнного стану. *Вісник НУБГП. Економічні науки*. 2025 № 2. URL: <https://surli.cc/nnrddy>

11. Мельник Л. М., Тихончук Л. Х. Оцінка фінансової самостійності місцевих бюджетів України. *Фінансово-економічна політика в контексті інноваційного розвитку України* : колективна монографія / За заг. ред. Мельника Л. В. Частина 3. Київ : Кондор, 2022, 324 с.(Особистий внесок автора п.2.3, С. 111 – 121.) URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/26246/>

12. Мельник Л.М. Критеріальні підходи до оцінювання бюджетної безпеки на регіональному рівні. *Фінансово-економічна політика в контексті інноваційного розвитку України* : колективна монографія / За заг. ред. Мельника Л.В. Частина 2. Київ : Кондор, 2021, 200 с.(особистий внесок автора п.2.2, с.60-71)

13. Овчаренко Т. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. Міжнародний центр перспективних досліджень, 2017. 136 с.

14. Онищук І. Місцеві бюджети. Проект «Експертна підтримка врядування та економічного розвитку». 2018. 36с.

15. Піхоцька О. М. Використання коштів державного фонду регіонального розвитку. *Ефективна економіка*, 2021, № 11.

16. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

17. Прогнозування та управління соціально-економічними процесами в регіоні : монографія / за наук. ред. В. С. Загорського Львів, 2016. 238 с.

18. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів: практичний посібник. Київ : ІБСЕД, 2016. 25 с.

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Фінансові ресурси територіальних громад: сутність, склад і значення

Поняття «територіальна громада» та її фінансова основа. Визначення та економічна сутність фінансових ресурсів. Класифікація фінансових ресурсів: власні, залучені, позикові. Джерела формування фінансових ресурсів громад. Роль фінансових ресурсів у забезпеченні розвитку місцевого самоврядування. Міжнародний досвід управління фінансовими ресурсами громад.

Література [2, 3, 4, 5, 6, 17]

Тестові завдання :

1. Фінансові ресурси територіальної громади – це:

- a) лише податкові надходження
- b) всі грошові фонди, якими громада може розпоряджатися
- c) кредити, надані державою
- d) виключно міжнародна допомога

2. До власних фінансових ресурсів громади відносяться:

- a) дотації вирівнювання
- b) місцеві податки і збори
- c) гранти міжнародних організацій
- d) державні інвестиції

3. Залучені фінансові ресурси – це:

- a) доходи від комунальних підприємств
- b) кошти, отримані від банківських кредитів та інвесторів
- c) податкові надходження
- d) орендна плата за землю

4. Який елемент НЕ належить до складу фінансових ресурсів громади?

a) кошти місцевих бюджетів

b) державні субвенції

c) природні ресурси громади

d) власні доходи комунальних підприємств

5. Яку роль відіграють фінансові ресурси для громади?

a) виконують лише облікову функцію

b) забезпечують реалізацію повноважень та розвиток громади

c) визначають кількість депутатів у місцевій раді

d) впливають лише на зовнішньоекономічну діяльність

6. Основне джерело формування фінансових ресурсів територіальної громади:

a) державні кредити

b) місцевий бюджет

c) міжнародні гранти

d) приватні інвестиції

7. Який вид фінансових ресурсів має найбільш стабільний характер?

a) власні податкові надходження

b) трансферти

c) кредити банків

d) благодійні внески

8. Чим відрізняються позикові фінансові ресурси від залучених?

a) позикові – тимчасові та підлягають поверненню

b) позикові формуються лише з податків

c) позикові є безповоротними

d) позикові формуються виключно міжнародними організаціями

9. Який документ закріплює правову основу формування фінансових ресурсів громад в Україні?

a) Конституція України

b) Податковий кодекс України

c) Бюджетний кодекс України

d) Закон «Про державний бюджет України»

10. Міжнародний досвід показує, що для сталого розвитку громади важливо:

a) максимально залежати від трансфертів

b) формувати потужну власну дохідну базу

c) відмовлятися від інвестиційних проектів

d) скорочувати кількість місцевих податків

Питання для обговорення:

1. Які основні джерела фінансування територіальних громад і як вони впливають на їхню фінансову стабільність?
2. Чим відрізняються власні, залучені та позикові ресурси громади?
3. Наскільки важливим є баланс між податковими надходженнями та трансфертами для забезпечення автономії громади?
4. Які ризики пов'язані з надмірною залежністю громади від зовнішніх джерел фінансування?
5. Як фінансові ресурси впливають на здатність громади реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти?

Практичні завдання:

Завдання 1. Скласти схему структури фінансових ресурсів громади. Визначити, які ресурси відносяться до власних, а які – до залучених.

Тема 2. Доходи місцевих бюджетів як основа фінансової автономії громад

Доходи місцевих бюджетів: сутність та склад. Податкові надходження: місцеві та закріплені податки і збори. Неподаткові надходження та інші джерела доходів. Трансферти з державного бюджету: дотації, субвенції. Проблеми наповнення доходної бази місцевих бюджетів. Шляхи зміцнення фінансової автономії громад.

Література [1, 2, 3, 4, 13, 14, 16]

Тестові завдання:

1. Доходи місцевих бюджетів поділяються на:

- a) податкові, неподаткові, трансферти
- b) капітальні та поточні
- c) грошові та натуральні
- d) бюджетні та небюджетні

2. Основним податком, що надходить до місцевих бюджетів, є:

- a) податок на прибуток підприємств
- b) податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)
- c) акцизний податок на паливо

d) мито

3. До неподаткових доходів місцевого бюджету належать:

- a) орендна плата за комунальне майно
- b) податок на нерухомість
- c) плата за землю
- d) екологічний податок

4. Трансферти місцеві бюджети отримують від:

- a) комунальних підприємств
- b) державного бюджету
- c) міжнародних організацій
- d) населення громади

5. Дотація вирівнювання – це:

- a) цільова допомога на конкретний проєкт
- b) безповоротна допомога для збалансування доходів бюджету
- c) короткострокова позика від держави
- d) міжнародний грант

6. Субвенції місцевим бюджетам надаються для:

- a) покриття дефіциту бюджету громади
- b) фінансування певних цільових програм і заходів
- c) виплати заробітних плат депутатам
- d) залучення міжнародних інвестицій

7. Яке з джерел доходів вважається більш стабільним?

- a) трансферти
- b) гранти міжнародних організацій
- c) податкові надходження
- d) кредити банків

8. Фінансова автономія громади найбільше залежить від:

- a) обсягів отриманих дотацій
- b) рівня власних доходів
- c) розміру міжнародної допомоги
- d) кількості позик у банках

9. Хто встановлює місцеві податки і збори в Україні?

- a) Кабінет Міністрів України
- b) Верховна Рада України
- c) місцеві ради
- d) Державна казначейська служба

10. Якщо частка трансфертів у доходах громади перевищує 50%, це означає:

- a) громада фінансово незалежна
- b) громада має високий рівень фінансової автономії
- c) громада суттєво залежить від державного бюджету
- d) громада має надлишкові доходи

Питання для обговорення:

1. Які доходи місцевого бюджету можна вважати найбільш стабільними, а які – ризиковими?
2. Чим відрізняються податкові та неподаткові доходи громади?
3. Які переваги та недоліки дотацій та субвенцій з державного бюджету для місцевих громад?
4. Як місцева влада може збільшити власні доходи бюджету без підвищення податків?
5. Як забезпечити прозорість формування доходів громади для населення?

Практичні завдання:

Завдання 1. Провести аналіз доходів Державного бюджету України та місцевих бюджетів за останні 5 років в розрізі кодів бюджетної класифікації.

Завдання 2. Розподілити доходи між державним і місцевими бюджетами (обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування) відповідно до положень Бюджетного кодексу України. Вказати, які з цих доходів зараховуються: до загального фонду відповідного бюджету; до спеціального фонду відповідного бюджету:

- 1) військовий збір, сплачений установою комунальної форми власності на території району;
- 2) податок на додану вартість
- 3) податок на доходи фізичних осіб, сплачений на території сільської територіальної громади;
- 4) плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі тютюновими виробами на території міста;
- 5) дивіденди, нараховані за акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно комунальної власності міста;
- 6) екологічний податок, сплачений на території місцевої територіальної громади;
- 7) рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення на території села;

8) податок на прибуток підприємства, розташованого на території селища;

9) вивізне мито;

10) кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів;

11) власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів бюджету міської територіальної громади;

12) єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України;

13) плата за державну реєстрацію джерел іонізуючого випромінювання підприємством, що знаходиться на території міста.

14) 60 відсотків податку на доходи фізичних осіб

15) податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, засновником яких є обласна рада

16) 15 відсотків податку на доходи фізичних осіб.

17) плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються районними державними адміністраціями.

Тема 3. Податковий потенціал територіальних громад та напрями його використання

Поняття та значення податкового потенціалу громади. Методики оцінювання податкового потенціалу. Основні джерела податкових надходжень для громад. Фактори, що впливають на податковий потенціал. Резерви його збільшення. Практика використання податкового потенціалу в Україні та ЄС.

Література [2, 3, 5, 7, 9, 16]

Тестові завдання:

1. Податковий потенціал громади – це:

- a) фактичні надходження від місцевих податків
- b) максимальний можливий обсяг податкових надходжень за умови ефективного адміністрування
- c) обсяг трансфертів з державного бюджету
- d) сума кредитів, отриманих громадою

2. Основним показником податкового потенціалу громади є:

- a) кількість депутатів місцевої ради
- b) обсяг податкових надходжень на душу населення

- c) розмір дотацій вирівнювання
- d) рівень кредитоспроможності громади

3. До місцевих податків в Україні належать:

- a) ПДФО і податок на прибуток
- b) туристичний збір і податок на нерухомість
- c) акцизний податок і мито
- d) військовий збір і екологічний податок

4. Фактор, який прямо впливає на податковий потенціал громади:

- a) кількість населення та бізнес-активність
- b) рівень державного боргу
- c) обсяг іноземних грантів
- d) кількість депутатів у парламенті

5. Резервом збільшення податкового потенціалу може бути:

- a) легалізація тіньової економіки
- b) зменшення кількості платників податків
- c) скорочення робочих місць
- d) підвищення дотаційності громади

6. Який орган здійснює адміністрування податків в Україні?

- a) Рахункова палата
- b) Державна податкова служба
- c) Державна казначейська служба
- d) місцеві ради

7. Податковий потенціал громади можна підвищити шляхом:

- a) підвищення ефективності адміністрування податків
- b) збільшення зовнішніх трансфертів
- c) скорочення соціальних видатків
- d) підвищення курсу національної валюти

8. В Україні податковий потенціал часто недовикористаний через:

- a) надмірну податкову дисципліну
- b) тінізацію економіки та ухилення від сплати податків
- c) надлишкові інвестиції
- d) обмеження кількості місцевих податків

9. Яка країна ЄС є прикладом ефективного використання місцевих податків для розвитку громад?

- a) Німеччина
- b) Аргентина

- с) Китай
- д) Бразилія

10. Основна мета оцінки податкового потенціалу громади:

- а) визначення оптимальної чисельності ради
- б) планування податкових надходжень і пошук резервів зростання
- с) розрахунок розміру дотацій
- д) встановлення нових штрафів

Питання для обговорення:

1. Які фактори обмежують використання податкового потенціалу громад?
2. Як громади можуть виявляти резерви для збільшення податкових надходжень?
3. Чи варто громадам підвищувати місцеві податки для збільшення доходів? Чому так або ні?
4. Які методи оцінки податкового потенціалу є найбільш ефективними?
5. Як рівень розвитку бізнесу в громаді впливає на її податковий потенціал?

Практичні завдання:

Завдання 1. Розрахувати податковий потенціал громади на основі даних про кількість суб'єктів господарювання і середні ставки податків. Визначити резерви зростання податкових надходжень

Тема 4. Видатки місцевих бюджетів: планування, пріоритети та ефективність

Сутність і класифікація видатків місцевих бюджетів. Пріоритетні напрями фінансування (соціальна сфера, інфраструктура, розвиток громади). Програмно-цільовий метод у плануванні видатків. Оцінка ефективності використання бюджетних коштів. Проблеми фінансування видатків у громадах. Міжнародні підходи до управління місцевими видатками

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6]

Тестові завдання:

1. Видатки місцевих бюджетів – це:

- a) усі надходження до бюджету громади
- b) кошти, спрямовані на виконання завдань і функцій органів місцевого самоврядування
- c) трансферти від держави
- d) інвестиції приватних компаній

2. До поточних видатків належать:

- a) будівництво лікарні
- b) виплата заробітної плати працівникам бюджетних установ
- c) ремонт мосту
- d) придбання обладнання для комунального підприємства

3. До капітальних видатків місцевих бюджетів належить:

- a) утримання шкіл і дитсадків
- b) фінансування соціальних виплат
- c) будівництво та реконструкція об'єктів
- d) комунальні платежі бюджетних установ

4. Який метод застосовується для оцінки ефективності бюджетних програм?

- a) програмно-цільовий метод
- b) касовий метод
- c) балансовий метод
- d) нормативний метод

5. Пріоритетні видатки місцевих бюджетів – це:

- a) витрати на міжнародні поїздки посадових осіб
- b) соціально значущі видатки, що забезпечують життєдіяльність громади
- c) витрати на розвиток приватного бізнесу
- d) виплата зовнішнього боргу держави

6. Який орган визначає пріоритети у видатках місцевого бюджету?

- a) місцева рада
- b) Рахункова палата
- c) Кабінет Міністрів України
- d) Міністерство фінансів України

7. Захищені статті видатків місцевих бюджетів – це:

- a) витрати на капітальні інвестиції
- b) витрати, що мають фінансуватися обов'язково (зарплата, енергоносії тощо)

- c) витрати на міжнародні проекти
- d) витрати на рекламу громади

8. Ефективність використання бюджетних коштів означає:

- a) скорочення видатків за будь-яку ціну
- b) досягнення найбільших результатів при мінімальних витратах
- c) збільшення боргового фінансування
- d) виконання лише капітальних проектів

9. Якщо видатки громади перевищують доходи, це призводить до:

- a) профіциту бюджету
- b) дефіциту бюджету
- c) збалансованості бюджету
- d) фінансової автономії

10. Міжнародний досвід показує, що ефективне управління видатками передбачає:

- a) централізацію всіх ресурсів у державному бюджеті
- b) використання системи результативних показників
- c) повну відмову від соціальних програм
- d) фінансування лише комунальних підприємств)

Питання для обговорення:

1. Як визначити пріоритети у видатках місцевого бюджету?
2. Які види видатків вважаються «захищеними», а які – «гнучкими»?
3. Як забезпечити ефективне використання коштів на соціальні та інфраструктурні програми?
4. Чи можна одночасно оптимізувати видатки та підвищувати якість послуг для громади?
5. Які інструменти контролю допомагають оцінити ефективність використання бюджетних коштів?

Практичні завдання:

Завдання 1. Провести аналіз видатків Державного бюджету України та місцевих бюджетів за останні 5 років за функціональною класифікацією.

Завдання 2. Розподілити видатки між державним і місцевими бюджетами (обласні, районні бюджети та бюджети місцевого

самоврядування) відповідно до положень Бюджетного кодексу України.

1. Витрати на фінансування національної оборони
2. Міські програми і заходи щодо реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї
3. Витрати на фінансування судової влади
4. Місцеві програми громадського здоров'я
5. Фінансування міжнародної діяльності
6. Житлові субсидії населенню
7. Професійно-технічна освіта на умовах обласного замовлення
8. Виплата пенсій військовослужбовцям
9. Проведення референдуму
10. Програма підтримки кінематографії
11. Витрати на фінансування міських шкіл
12. Витрати на утримання амбулаторії в селі

Тема 5. Бюджетний процес у територіальній громаді

Сутність та етапи бюджетного процесу. Складання проєкту місцевого бюджету. Розгляд і затвердження місцевого бюджету. Виконання бюджету та касове обслуговування. Звітність і контроль за виконанням бюджету. Проблеми та напрями вдосконалення бюджетного процесу.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 18]

Тестові завдання:

- 1. Бюджетний процес у територіальній громаді – це:**
 - a) діяльність із формування та використання державного бюджету
 - b) регламентована законом діяльність щодо складання, розгляду, затвердження та виконання місцевого бюджету
 - c) діяльність вино фінансових управлінь області
 - d) підготовка звіту про фінансові результати підприємств
- 2. Який нормативний акт регулює бюджетний процес в Україні?**
 - a) Податковий кодекс
 - b) Бюджетний кодекс
 - c) Господарський кодекс
 - d) Конституція України

3. Хто складає проєкт місцевого бюджету?

- a) місцева рада
- b) фінансовий відділ виконавчого комітету ради
- c) Рахункова палата
- d) Міністерство фінансів України

4. Який орган затверджує місцевий бюджет?

- a) виконавчий комітет ради
- b) місцева рада
- c) обласна державна адміністрація
- d) Кабінет Міністрів України

5. Основні етапи бюджетного процесу в громаді

включають:

- a) планування, переговори, оцінка ефективності
- b) складання, розгляд, затвердження, виконання, звітування
- c) оподаткування, фінансування, інвестування
- d) прогнозування, приватизація, моніторинг

6. Звіт про виконання місцевого бюджету затверджує:

- a) місцева рада
- b) виконавчий комітет
- c) Міністерство фінансів
- d) державна казначейська служба

7. Який документ складається до початку бюджетного процесу для прогнозу ресурсів громади?

- a) кошторис
- b) бюджетна декларація
- c) фінансовий план
- d) меморандум про співпрацю

8. Який принцип бюджетного процесу передбачає участь громадськості?

- a) принцип публічності та прозорості
- b) принцип збалансованості
- c) принцип субсидіарності
- d) принцип єдності

9. Виконання місцевого бюджету здійснює:

- a) місцева рада
- b) виконавчий комітет ради
- c) державна податкова служба
- d) Кабінет Міністрів України

10. Який результат бюджетного процесу є обов'язковим щороку?

- a) складання плану приватизації
- b) звіт про виконання бюджету
- c) план залучення інвестицій
- d) стратегія розвитку громади

Питання для обговорення:

1. Які етапи бюджетного процесу є новими для забезпечення прозорості фінансів громади?
2. Як громада може залучити громадськість до обговорення бюджету?
3. Чим бюджетний процес у громадах відрізняється від державного бюджетного процесу?
4. Які проблеми можуть виникати під час виконання місцевого бюджету?
5. Як забезпечити баланс між доходами і видатками у бюджетному процесі?

Практичні завдання:

Завдання 1. Вказати етапи формування місцевих бюджетів

Завдання 2. Проаналізувати законодавчі та нормативні документи, які регламентують сферу фінансових відносин на

місцевому рівні та обумовлюють основні напрями і завдання місцевих органів влади в реалізації державної фінансової політики.

Завдання 3. Дослідити та проаналізувати особливості бюджетного процесу поточного року.

Завдання 4. Проаналізувати динаміку показників (доходи, видатки) зведеного бюджету України за останні 5 років. Визначити частку Державного та місцевих бюджетів.

Тема 6. Фінансова децентралізація та її вплив на розвиток громад

Сутність та мета фінансової децентралізації. Механізми розподілу фінансових ресурсів між державою і громадами. Результати реформи децентралізації в Україні. Вплив децентралізації на фінансову самостійність громад. Виклики та проблеми у реалізації фінансової децентралізації. Міжнародний досвід децентралізації.

Література [2, 3, 4, 8, 9, 11, 12, 14]

Тестові завдання:

1. Міжбюджетні відносини – це:

- a) відносини між підприємствами і державою
- b) відносини між різними рівнями бюджетів щодо розподілу доходів і видатків
- c) розподіл прибутку між суб'єктами господарювання
- d) кредитні відносини між банками та громадами

2. Основною метою фінансової децентралізації є:

- a) посилення залежності громад від держави
- b) надання громадам більшої фінансової автономії
- c) централізація доходів у державному бюджеті
- d) збільшення державного боргу

3. Який інструмент використовується для вирівнювання фінансової спроможності громад?

- a) дотації вирівнювання
- b) кредити банків
- c) іноземні інвестиції
- d) місцеві позики

4. Основним джерелом міжбюджетних трансфертів є:

- a) державний бюджет

- b) комунальні підприємства
- c) міжнародні фінансові організації
- d) приватні компанії

5. Субвенція – це:

- a) кошти, що передаються безповоротно для фінансування конкретної мети
- b) короткостроковий кредит місцевій раді
- c) доходи від місцевих податків
- d) дотація на заробітну плату

6. Приклад дотаційної громади – це громада, у якої:

- a) доходи перевищують видатки
- b) власних доходів недостатньо для покриття видатків
- c) високий рівень інвестицій
- d) немає зовнішніх трансфертів

7. Бюджетна децентралізація в Україні активно реалізується з:

- a) 1991 року
- b) 2001 року
- c) 2014 року
- d) 2020 року

8. Принцип субсидіарності у міжбюджетних відносинах означає:

- a) передача повноважень і ресурсів на найнижчий можливий рівень управління
- b) централізація бюджетів в обласних центрах
- c) передача доходів від держави до приватного бізнесу
- d) фінансування лише капітальних видатків

9. У структурі доходів місцевих бюджетів найбільшу роль після децентралізації відіграє:

- a) податок на прибуток підприємств
- b) податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)
- c) акцизний податок
- d) мито

10. Який позитивний ефект фінансової децентралізації для громад?

- a) зростання залежності від дотацій
- b) збільшення фінансової самостійності та можливостей розвитку
- c) скорочення доходів місцевих бюджетів
- d) ліквідація місцевих податків

Питання для обговорення:

1. Які переваги і ризики децентралізації для місцевих громад?
2. Як дотації та субвенції впливають на фінансову автономію громад?
3. Чи можуть громади самостійно забезпечити свої видатки без підтримки держави?
4. Яким чином принцип субсидіарності реалізується у фінансових відносинах між державою та громадами?
5. Як ефективно планувати доходи громади з урахуванням міжбюджетних трансфертів

Практичні завдання:

Завдання 1. На основі даних Міністерства фінансів проаналізувати обсяги міжбюджетних трансфертів в Україні за останні 5 років. Порівняти динаміку надання різних видів трансфертів.

Завдання 2. Визначити суму офіційних трансфертів місцевого бюджету за такими даними: місцеві податки і збори – 30 тис. грн.; податок з підприємств комунальної власності – 34 тис. грн.; дотації – 14 тис. грн.; субвенції на здійснення програм соціального захисту – 17 тис. грн.; субвенції на виконання інвестиційних проєктів – 27 тис. грн.

Завдання 3. Розрахувати коефіцієнт фінансової залежності місцевого бюджету (%), якщо видатки місцевого бюджету становлять 500 млн грн., а надходження міжбюджетних трансфертів 70 млн грн.

Завдання 4. Розрахувати коефіцієнт дотаційності місцевого бюджету (%), якщо загальні доходи місцевого бюджету становлять 710 млн грн., а міжбюджетні трансферти – 120 млн грн.

Тема 7. Інвестиційна діяльність та проєктне фінансування у громадах

Поняття та значення інвестицій для розвитку громад. Джерела інвестиційних ресурсів: внутрішні та зовнішні. Публічно-приватне партнерство як інструмент розвитку. Проєктне фінансування: суть, переваги, приклади застосування. Гранти та міжнародна допомога для громад. Проблеми та перспективи залучення інвестицій.

Література [3, 4, 10, 15, 17]

Тестові завдання:

1. Інвестиційна діяльність громади – це:

- a) розподіл податкових надходжень
- b) залучення коштів для розвитку соціальної та економічної інфраструктури
- c) оподаткування бізнесу
- d) контроль за місцевими витратами

2. Основні джерела інвестицій для громад:

- a) місцеві податки та збори, трансферти, кредити, гранти
- b) заробітна плата населення
- c) доходи підприємств сусідніх громад
- d) обов'язкові внески державних органів

3. Публічно-приватне партнерство (ППП) – це:

- a) взаємодія громади з бізнесом для реалізації інфраструктурних проектів
- b) кредитування державою приватних підприємств
- c) фінансування лише державних проектів
- d) залучення коштів населення без контролю

4. Грант – це:

- a) безповоротна фінансова допомога
- b) короткостроковий кредит
- c) інвестиція приватного бізнесу
- d) обов'язковий податковий внесок

5. Проектне фінансування відрізняється від звичайного

тим, що:

- a) воно пов'язане із конкретним проектом і його результатами
- b) це обов'язкове фінансування бюджету
- c) воно здійснюється лише державою
- d) це внутрішнє кредитування комунальних підприємств

6. Основна мета залучення інвестицій у громаду:

- a) покриття дефіциту бюджету
- b) розвиток інфраструктури та підвищення якості життя
- c) збільшення податкових ставок
- d) зменшення кількості населення

7. Приклади інвестиційних проектів у громадах:

- a) будівництво школи, лікарні, комунального підприємства
- b) підвищення податкових ставок

- с) контроль над місцевими підприємствами
- д) скорочення бюджетних видатків

8. Основний ризик інвестиційної діяльності громади:

- а) надмірні трансферти
- б) недофінансування та неповернення інвестицій
- с) зростання власних доходів
- д) підвищення рівня децентралізації

9. Який орган у громаді зазвичай відповідає за залучення інвестицій?

- а) виконавчий комітет та відділ економічного розвитку
- б) місцева рада
- с) Рахункова палата
- д) Державна казначейська служба

10. Міжнародний досвід показує, що успішне інвестиційне фінансування громад передбачає:

- а) прозору процедуру відбору проєктів і партнерів
- б) залучення коштів без планування
- с) фінансування лише державними коштами
- д) відсутність контролю за витратами

Питання для обговорення:

1. Які типи інвестиційних проєктів найбільш пріоритетні для розвитку громади?
2. Які переваги та ризики публічно-приватного партнерства?
3. Як громада може залучати міжнародні гранти та інвестиції?
4. Як оцінювати ефективність інвестиційних проєктів?
5. Які механізми забезпечують повернення інвестицій або соціальну вигоду для громади?

Практичні завдання:

Завдання 1. Громада планує реалізувати проєкт будівництва спортивного комплексу. Маєте такі джерела фінансування:

1. Муніципальні облігації на суму 10 млн грн.
2. Місцеві податки та збори — очікуваний приріст доходів 3 млн грн.
3. Державна субвенція на 5 млн грн.

Скласти фінансову модель проєкту. Розрахувати частку кожного джерела фінансування у відсотках. Оцінити ризики кожного джерела та запропонувати способи їх мінімізації.

Завдання 2. Громада планує взяти позику 8 млн грн під 12% річних на 3 роки для капітального ремонту доріг. Очікуваний економічний ефект проєкту — 1,2 млн грн щороку. Розрахувати загальну суму погашення позики за 3 роки. Визначити, чи покриває економічний ефект витрати на позику. Скласти короткий висновок щодо доцільності залучення позики.

Завдання 3. Громада отримала наступні ресурси на рік:

Місцеві податки — 6 млн грн

Муніципальні облігації — 4 млн грн

Державні субвенції — 5 млн грн

Потрібно профінансувати:

Освітню програму — 3 млн грн

Будівництво спортивного комплексу — 7 млн грн

Ремонт доріг — 5 млн грн

Розподілити джерела фінансування між проєктами. Підрахувати залишок коштів або дефіцит. Запропонувати шляхи покриття дефіциту або оптимізації бюджету.

Завдання 4. Систематизувати та проаналізувати нормативно-правову базу формування громадського бюджету м. Рівне.

Завдання 5. Провести аналіз реалізованих громадських проєктів в м. Рівне за останні 3 роки залежно від типу та категорій.

Тема 8. Фінансовий контроль та аудит у територіальних громадах

Сутність та функції фінансового контролю. Види фінансового контролю (внутрішній, зовнішній, державний, громадський). Організація внутрішнього аудиту у громаді. Інструменти забезпечення прозорості та підзвітності. Використання цифрових технологій у фінансовому контролі. Міжнародні стандарти аудиту та їх застосування у громадах.

Література [1, 2, 3, 4, 6, 18]

Тестові завдання:

1. Фінансовий контроль у громаді – це:

а) перевірка діяльності приватного бізнесу

b) система заходів щодо ефективного та цільового використання бюджетних коштів

c) складання бюджету

d) планування інвестиційних проєктів

2. Внутрішній аудит у громаді здійснюється:

a) органами державної податкової служби

b) виконавчим органом ради для оцінки ефективності використання коштів

c) Рахунковою палатою

d) Кабінетом Міністрів України

3. Мета зовнішнього аудиту бюджетних коштів:

a) перевірка фінансової дисципліни та законності використання коштів

b) підготовка бюджету

c) залучення інвестицій

d) складання кошторису комунальних підприємств

4. Громадський фінансовий контроль передбачає:

a) участь мешканців громади у перевірці використання бюджетних коштів

b) контроль вино державними органами

c) фінансування лише соціальних проєктів

d) складання кошторисів для підприємств

5. Основний інструмент внутрішнього аудиту:

a) аналіз бухгалтерської документації та фінансових звітів

b) підвищення податкових ставок

c) складання бюджету

d) контроль інвестиційного процесу

6. Основна функція Рахункової палати у контексті фінансового контролю:

a) зовнішній аудит використання державних та місцевих бюджетних коштів

b) складання місцевого бюджету

c) залучення грантів

d) управління комунальними підприємствами

7. Який вид контролю передбачає перевірку відповідності видатків бюджету законодавству та цілям фінансування?

a) планування

b) фінансовий контроль

- c) інвестування
- d) прогнозування

8. Порушення у використанні бюджетних коштів може призвести до:

- a) підвищення дотацій
- b) фінансової відповідальності та відшкодування збитків
- c) збільшення податкового потенціалу
- d) автоматичного зростання бюджету громади

9. Прозорість та публічність фінансового контролю забезпечує:

- a) участь громадськості, оприлюднення звітів, публікація бюджетних даних
- b) приховане використання трансфертів
- c) централізацію доходів
- d) фінансування лише державними коштами

10. Ефективний фінансовий контроль у громаді дозволяє:

- a) збільшити доходи податкової служби
- b) підвищити результативність та прозорість використання бюджетних коштів
- c) зменшити кількість населення
- d) залучити гранти без планування

Питання для обговорення:

1. Чим відрізняються внутрішній та зовнішній аудит у громадах?
2. Як громадський контроль може впливати на прозорість використання бюджетних коштів?
3. Які основні ризики при відсутності ефективного фінансового контролю?
4. Як забезпечити баланс між контролем і оперативним виконанням бюджету?
5. Які сучасні методи аудиту допомагають підвищити ефективність фінансового управління?

Практичні завдання:

Завдання 1. На основі даних Міністерства фінансів визначити індикатори бюджетної безпеки місцевих бюджетів

Індикатор	Порогове значення
Темп зміни ВРП	Більше 100%
Частка ВРП у ВВП держави	Більше 5 %
Частка доходів місцевих бюджетів у загальнодержавних доходах	Більше 3%
Частка доходів місцевого бюджету до ВРП	Більше 25%
Рівень забезпечення видатків доходами	Більше 100%
Дефіцит (профіцит) бюджету до ВРП	Менше 5 %

3.ТЕМИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ІНДЗ

1. Сутність, структура та функції фінансової системи територіальної громади.

2. Роль фінансів територіальних громад у фінансовій системі держави.

3. Принципи організації місцевих фінансів в Україні.

4. Джерела формування фінансових ресурсів територіальних громад.

5. Сутність і значення бюджетної автономії територіальних громад.

6. Бюджет територіальної громади як основний фінансовий план розвитку.

7. Доходи місцевих бюджетів: склад, структура та класифікація.

8. Видатки місцевих бюджетів: напрямки, структура та пріоритети фінансування.

9. Міжбюджетні відносини та механізми фінансового вирівнювання.

10.Роль податків у формуванні фінансової бази територіальних громад.

11.Місцеві податки і збори: економічна сутність, функції, види.

12.Власні та закріплені доходи місцевих бюджетів: характеристика і значення.

13.Фінансова самодостатність територіальних громад: сутність і показники оцінювання.

14.Бюджетний процес у територіальних громадах: етапи та учасники.

- 15.Планування та прогнозування доходів місцевих бюджетів.
- 16.Контроль і аудит у системі місцевих фінансів.
- 17.Механізми залучення додаткових фінансових ресурсів територіальною громадою.
- 18.Муніципальні запозичення як інструмент розвитку територіальної громади.
- 19.Місцеві цільові фонди: призначення, порядок формування і використання.
- 20.Державна підтримка розвитку територіальних громад: субвенції, дотації, гранти.
- 21.Роль міжнародної технічної допомоги у розвитку фінансів територіальних громад.
- 22.Фінансове забезпечення інвестиційних програм і проєктів у громаді.
- 23.Участь громадськості у формуванні та використанні місцевих фінансів.
- 24.Прозорість і підзвітність у системі управління фінансами громади.
- 25.Фінансові ризики у діяльності територіальних громад і шляхи їх мінімізації.
- 26.Сучасні інструменти управління фінансовими ресурсами територіальних громад.
- 27.Цифровізація фінансів територіальних громад: виклики та перспективи.
- 28.Зарубіжний досвід фінансового забезпечення місцевого самоврядування.
- 29.Вплив воєнного стану на фінансову спроможність територіальних громад України.
- 30.Напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів територіальних громад.

Контроль виконання ІНДЗ включає поточний контроль за виконанням та його захист. Оцінка виконання та захист ІНДЗ проводиться за 30 – бальною шкалою.

Теоретична частина	Презентація результатів ІНДЗ	Сума
15	15	30